

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego w politykę rozwojową UE oraz we współpracę na rzecz rozwoju (opinia rozpoznawcza)

(2012/C 181/06)

Sprawozdawca: **José María ZUFLAUR NARVAIZA**

Pismem z 20 października 2011 r. Komisja Europejska, działając na podstawie art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zwróciła się do Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego o opracowanie opinii rozpoznawczej w sprawie

zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego w politykę rozwojową UE oraz we współpracę na rzecz rozwoju.

Sekcja ds. Stosunków Zewnętrznych, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 6 marca 2012 r.

Na 479. sesji plenarnej w dniach 28–29 marca 2012 r. (posiedzenie z 28 marca) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 167 do 15 – 5 osób wstrzymało się od głosu – przyjęła następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 W sytuacji, gdy kryzys gospodarczy, ekologiczny i społeczny warunkuje przyszłość ludzkości, EKES uważa za priorytet wypracowanie porozumienia pomiędzy różnymi współpracującymi stronami w sprawie wspólnych koncepcji dotyczących rodzaju rozwoju, który należy wspierać ⁽¹⁾.

1.2 Aby współpraca była skuteczna, należy zapewnić spójność ogółu strategii politycznych Unii Europejskiej z polityką rozwoju. Należy także motywować organizacje społeczeństwa obywatelskiego do osiągania większej i lepszej koordynacji i spójności z tymi politykami.

1.3 Organizacje społeczeństwa obywatelskiego są z definicji kluczowym elementem rozwoju i tym samym muszą być również kluczowym elementem polityki współpracy. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego powinny mieć swój udział w definiowaniu, wdrażaniu i monitorowaniu polityki i programów współpracy, a także znajdować się wśród strategicznych podmiotów, jeżeli chodzi o przekazywanie funduszy w ramach tych instrumentów.

1.4 EKES wzywa do nawiązania bardziej strategicznego partnerstwa między instytucjami wspólnotowymi i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego poprzez dialog polityczny, umowy ramowe i skuteczniejsze mechanizmy przekazywania środków finansowych.

1.5 Komisja Europejska i wszystkie rządy powinny wspierać zasady skuteczności rozwoju organizacji społeczeństwa obywatelskiego wypracowane w Stambule.

1.6 Należy nadać większe znaczenie organizacjom społeczeństwa obywatelskiego w ramach nowych form współpracy, takich jak współpraca Południe-Południe oraz współpraca trójstronna.

1.7 W ramach polityki rozwoju i współpracy, zwłaszcza realizowanej na szczeblu europejskim, należy wziąć pod uwagę wyjątkowy charakter i różnorodność organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz ich doświadczenie w kontaktach z krajami partnerskimi.

1.8 W zglobalizowanym świecie należy uznać globalny charakter niektórych organizacji społeczeństwa obywatelskiego i wykorzystać ich potencjał jako partnerów na arenie międzynarodowej.

1.9 Należy wprowadzić zmiany w systemie przyznawania funduszy europejskich na rzecz rozwoju za pośrednictwem organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Konieczne jest pilne wprowadzenie między innymi takich form współpracy, jak umowy ramowe, dotacje operacyjne i kaskadowe, umowy wieloletnie, fundusze przeznaczone na działania w sytuacjach wyjątkowych lub wdrażanie „zestawu narzędzi” określonego w ramach zorganizowanego dialogu. Sieci, federacje i konfederacje organizacji społeczeństwa obywatelskiego powinny w opinii EKES-u być głównymi odbiorcami tego rodzaju finansowania.

1.10 Należy zagwarantować organizacjom społeczeństwa obywatelskiego sprzyjające warunki do wykonywania przez nie ich zadań we wszystkich krajach. Oznacza to zapewnienie przestrzegania podstawowych zasad, takich jak wolność stowarzyszania się, wypowiedzi, zgromadzeń i działania. Cel ten należy uwzględnić w ramach publicznej polityki współpracy.

1.11 Udział społeczeństwa obywatelskiego powinien stanowić prawdziwy element sprawowania rządów i z tego względu Unia Europejska powinna uwzględnić go jako jedno z kryteriów działania w relacjach z krajami partnerskimi.

1.12 EKES popiera zaangażowanie władz lokalnych w politykę rozwoju realizowaną przez Unię Europejską ⁽²⁾, ale jednocześnie jest zdania, że łączenie w ramach polityki rozwoju i współpracy organizacji społeczeństwa obywatelskiego i władz lokalnych w jedną grupę, pomimo koniecznej współpracy pomiędzy nimi i komplementarności ich działań, może prowadzić do mylenia pojęć i problemów funkcjonalnych.

⁽¹⁾ Dz.U. C 376 z 22.12.2011, s. 102–109. Zob. punkt 1.5, sprawozdawca: Hans-Joachim Wilms.

⁽²⁾ „Zwiększanie wpływu unijnej polityki rozwoju – Program działań na rzecz zmian”, Dz.U. C 113 z 18.4.2012, s. 52–55.

1.13 Zaangażowanie sektora prywatnego w politykę rozwoju jest niezbędne do zwiększenia jej wpływu. Należy jednak unikać sytuacji, w których mogłoby ono służyć jako pretekst do zmniejszenia wkładu publicznego lub w których udział sektora prywatnego (lub innego) pociągałby za sobą nowe „uwarunkowania” dotyczące projektów współpracy. Powinno się również ustanowić ramy oparte na już określonych normach międzynarodowych na rzecz skutecznego zaangażowania dowolnego sektora i zapewnienia zgodności z celami współpracy na rzecz rozwoju.

1.14 Należy wzmocnić mechanizmy przejrzystości i rozliczalności w odniesieniu do współpracy, w tym mechanizmy odnoszące się do organizacji społeczeństwa obywatelskiego, a także mechanizmy walki z korupcją.

1.15 Organizacje społeczeństwa obywatelskiego powinny również stanowić połączenie pomiędzy polityką rozwoju a Europejskim Ochotniczym Korpusem Pomocy Humanitarnej wspomnianym w Traktacie z Lizbony.

1.16 Międzynarodowa działalność EKES-u realizowana na przestrzeni wielu lat przyczyniła się, jak w przypadku uprawnień nadanych EKES-owi na mocy umowy z Kotonu, do uznania wymiaru instytucjonalnego organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Był to jeden z głównych zapisów umowy z Kotonu. Po raz pierwszy w międzynarodowym porozumieniu podpisanym przez UE jednoznacznie uznano niezbędną rolę podmiotów niepaństwowych jako partnerów we współpracy na rzecz rozwoju⁽³⁾. Co ważne w umowie stwierdzono także, że podmioty niepaństwowe powinny otrzymywać wsparcie finansowe w zakresie budowania umiejętności, aby mogły stać się efektywnymi partnerami w realizacji umowy. Uprawnienia te ułatwiły utworzenie komitetu monitorującego AKP-UE, który jest pierwszym organem parytetowym przedstawicieli organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym wypadku przedstawicieli z krajów AKP i członków EKES-u, finansowanym z Europejskiego Funduszu Rozwoju. Zadaniem komitetu monitorującego jest, zgodnie z nazwą, monitorowanie wdrażania umowy z Kotonu oraz umów o partnerstwie gospodarczym. Odegrał on również decydującą rolę w ustanowieniu klauzuli o rozwoju zrównoważonym. Ten sposób działania stanowił punkt odniesienia dla prac EKES-u na innych obszarach geograficznych, co okazało się bardzo konstruktywne i przyczyniło się na przykład do wzmocnienia zdolności organizacyjnych społeczeństwa obywatelskiego, ustanowienia platform oraz punktów kontaktowych z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w delegaturach UE, a także ułatwienia dostępu organizacji społeczeństwa obywatelskiego do funduszy wspólnotowych i udziału w negocjowaniu umów handlowych.

1.17 EKES uważa, że takie doświadczenia należy utrwalać i rozszerzać poprzez wspieranie polityki współpracy. Przychylając się do przekonań wielu istotnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego, Komitet zwraca się do Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych (ESDZ) o to, aby delegatury UE przyjęły skuteczne zobowiązanie do wspierania organizacji społeczeństwa obywatelskiego – zarówno europejskich, jak i pochodzących z krajów partnerskich – do utrzymywania z nimi kontaktów, uznawania ich i sponsorowania ich działań. W kontekście wzmocnienia delegatur służb zewnętrznych Unii Europejskiej

ważniejsze niż kiedykolwiek jest to, aby przyjęto takie zobowiązanie w ramach własnych kompetencji w sposób wiążący, a nie jako działanie opcjonalne i dobrowolne.

1.18 W kontekście decentralizacji europejskiej współpracy na rzecz rozwoju EKES uważa, że jest w stanie bardzo skutecznie współpracować z Europejską Służbą Działań Zewnętrznych w zakresie pośredniczenia w dialogu delegatur z lokalnymi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. Opinia ta wynika z jednej strony z tego, że EKES stanowi europejski odpowiednik różnych ciał doradczych, które powstają w ramach umów o partnerstwie gospodarczym (CARIFORUM), umów handlowych (Korea Południowa), układów o stowarzyszeniu (Ameryka Środkowa, Chile) oraz innych porozumień. Po drugie, EKES od dawna utrzymuje stabilne relacje z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i instytucjami przedstawicielskimi na całym świecie, zwłaszcza w krajach AKP, Ameryki Łacińskiej i regionu Morza Śródziemnego⁽⁴⁾.

1.19 EKES podkreśla wagę tego, aby organizacje społeczeństwa obywatelskiego promowały podnoszenie świadomości i szkolenie obywateli Unii Europejskiej na temat współpracy w sytuacjach kryzysowych, które spychają zobowiązania na rzecz polityki rozwoju na dalszy plan. Na osiągnięcie tego celu należałoby zapewnić wystarczające środki w ramach specjalnej linii finansowej wymagającej odpowiednich mechanizmów ochronnych w zakresie przejrzystości i odpowiedzialności.

2. Ogólne zasady i cele

2.1 Przez ostatnią dekadę Unia Europejska poświęcała coraz większą uwagę dialogowi z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. Konsensus europejski w sprawie rozwoju, instrument finansowania współpracy na rzecz rozwoju, sprawozdanie Trybunału Obrachunkowego, a także zorganizowany dialog poszerzyły zakres i zasięg dialogu z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w taki sposób, że obecnie uczestniczą w nim, między innymi, Komisja i Parlament Europejski, Komitet Regionów i EKES, państwa członkowskie i organizacje społeczeństwa obywatelskiego: m.in. związki zawodowe, spółdzielnie i organizacje gospodarki społecznej, organizacje rolników, konsumentów, przedsiębiorców, platformy organizacji pozarządowych oraz organizacje partnerskie z krajów partnerskich.

2.2 Jednak pomimo tych postępów i międzynarodowych zobowiązań⁽⁵⁾ powszechnie panuje pogląd, że te zobowiązania nadal mają bardzo retoryczny charakter, a praktyczne postępy są znacznie mniejsze. W wielu krajach – zarówno w tych będących donatorami, jak i w krajach rozwijających się – organizacje społeczeństwa obywatelskiego nadal napotykają wielkie trudności, a ich skuteczność uległa pogorszeniu. Przykładem mogą

⁽³⁾ W rozdziale 2, art. 4 umowy z Kotonu przewiduje się, że uczestnicy partnerstwa o charakterze niepaństwowym powinni być informowani i angażowani w konsultacje w sprawie polityki i strategii współpracy przez UE i władze państw AKP oraz że powinni być włączani w realizację tych strategii.

⁽⁴⁾ Dokument dostępny pod adresem: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.external-relations-other-continents>.

⁽⁵⁾ Deklaracja paryska w sprawie skuteczności pomocy z marca 2005 r.; forum wysokiego szczebla w Akrze z 2008 r.; zasady skuteczności rozwoju wypracowane w Stambule <http://www.aideffectiveness.org/busanhlf4/images/stories/hlf4/PrincipiosdeOSC-Estambul-Final.pdf>; międzynarodowe ramy na rzecz skuteczności rozwoju organizacji społeczeństwa obywatelskiego (http://www.cso-effectiveness.org/IMG/pdf/spanish_framework_for_cso_dev_eff.pdf); deklaracja z forum wysokiego szczebla w Pusanie z 2011 r.

być związki zawodowe, które napotykały trudności w dostępie do oficjalnej pomocy rozwojowej w krajach będących donatorami, a w krajach partnerskich mają do niej bardzo ograniczony dostęp lub nie mają go wcale, zarówno jeżeli chodzi o zasoby, jak i dialog polityczny. Ogólnie rzecz biorąc, tworzone są przeszkody (czego przykładem mogą być ostatnie działania podjęte przez rząd Zimbabwe) dla wspierania organizacji społeczeństwa obywatelskiego i ich roli jako partnerów na rzecz rozwoju.

2.3 EKES uważa, że pełniejsze uznanie roli organizacji społeczeństwa obywatelskiego oznacza przyjęcie zestawu kryteriów, zasad i wartości w ramach polityki rozwoju i współpracy.

2.4 Pierwszym i najbardziej podstawowym z nich jest potrzeba uzgodnienia między organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, a także między nimi a instytucjami europejskimi, **co rozumie się pod pojęciem „rozwój”**. Dokonanie tego jest konieczne i niezwykle pilne w sytuacji zbiegu trzech kryzysów: ekologicznego (zmiana klimatu, utrata różnorodności biologicznej itp.), społecznego (rosnące nierówności społeczne itp.) i ekonomicznego (bezrobocie, niepewność zatrudnienia, dominacja sektora finansowego nad gospodarką realną itp.). Na skutek trzech wyżej wspomnianych kryzysów narodził się kolejny, a mianowicie kryzys żywnościowy. Dane, które ukazują głębię tych kryzysów wchodzących w relację sprzężenia zwrotnego, wskazują na to, że przyszłość nas wszystkich jest zagrożona. Jedynym sposobem na zminimalizowanie szkód jest zdecydowana poprawa jakości w zakresie równości, współpracy i opieki. W związku z tym pojęcia „rozwój” nie można rozumieć jedynie jako synonimu wzrostu gospodarczego, a dobrobytu i postępu nie można traktować na równi ze wskaźnikami PKB.

2.5 EKES nadal wierzy, że niezależnie od konieczności przeprowadzenia reformy kryteriów wydajności, **współpraca na rzecz rozwoju jest jednym z instrumentów niezbędnych do stymulowania rozwoju**, zwłaszcza w krajach najbardziej potrzebujących.

2.5.1 W tym kontekście przypomina o konieczności wypełnienia zobowiązań w zakresie finansowania na rzecz rozwoju podjętych w wymiarze międzynarodowym. Kraje będące donatorami, a w szczególności Unia Europejska, nie powinny odstępować od tych zobowiązań. Współpraca na rzecz rozwoju jest **polityką publiczną** realizowaną w krajach będących donatorami, opierającą się na sprawdzonych rozwiązaniach, na której realizację należy zapewnić niezbędne środki.

2.5.2 EKES przypomina, że – jak wskazano w Traktacie z Lizbony – należy dbać o **spójność pomiędzy polityką rozwoju i współpracą a pozostałymi strategiami politycznymi, w tym polityką handlową, inwestycyjną i finansową**. Należy także zachęcać organizacje społeczeństwa obywatelskiego do osiągania większej i lepszej koordynacji i spójności z tymi politykami.

2.6 W ostatniej dekadzie odnotowano istotne zmiany w dziedzinie współpracy. Można wymienić wśród nich istotne dokonania, takie jak współpraca Południe-Południe i współpraca trójstronna. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego i **ich sieci powinny być darzone większym uznaniem w ramach nowych form współpracy**.

2.7 Niektóre ze sposobów przekazywania funduszy mające na celu poprawę odpowiedzialności, takie jak wsparcie budżetowe, przyczyniły się do marginalizacji społeczeństwa

obywatelskiego w krajach partnerskich. **EKES podkreśla konieczność zapewnienia odpowiedniego znaczenia lokalnym organizacjom społeczeństwa obywatelskiego w odpowiedzialności demokratycznej i programach tematycznych, w tym w wymiarze finansowym**.

2.8 Zaangażowanie EKES-u w różne partnerstwa strategiczne UE (z Brazylią i Chinami), uznanie jego roli w umowach międzynarodowych, takich jak umowa z Kotonu, i jego udział w światowych programach, takich jak Rio+20, wskazuje na to, że powinien zostać uwzględniony w programach tematycznych dotyczących polityki rozwoju i współpracy realizowanej przez Unię Europejską.

2.9 Porozumienia osiągnięte na szczeblu międzynarodowym i wyrażone w deklaracji paryskiej, planie działania z Akry oraz na forum wysokiego szczebla w Pusanie stanowią ważne kroki w dążeniu do zapewnienia skuteczności pomocy. Niemniej jednak **organizacje społeczeństwa obywatelskiego uważają, że należy rozszerzyć niektóre kryteria i pojęcia określone w tych dokumentach**, na przykład to, co rozumie się przez odpowiedzialność demokratyczną, harmonizację, dostosowanie, zarządzanie ukierunkowane na wyniki, wzajemną odpowiedzialność i skuteczność pomocy. Właściwsze definicje tych kryteriów powinny zostać określone w drodze dialogu pomiędzy organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i instytucjami europejskimi.

2.10 Należy podjąć temat skuteczności pomocy w ramach podejścia opartego na różnych elementach koncepcji praw człowieka i ocenić skuteczność pod kątem wkładu w zmniejszenie ubóstwa i nierówności, a także uniezależnienia od pomocy.

2.11 Podejścia obierane przez różne podmioty i wyrażane w deklaracjach międzynarodowych świadczą o tym, że **organizacje społeczeństwa obywatelskiego z definicji są partnerami na rzecz rozwoju** ⁽⁶⁾. EKES zwraca się do Komisji Europejskiej i wszystkich rządów o wspieranie zasad skuteczności rozwoju organizacji społeczeństwa obywatelskiego wypracowanych w Stambule.

2.12 **W ramach polityki rozwoju i współpracy należy wziąć pod uwagę wyjątkowy charakter i różnorodność organizacji społeczeństwa obywatelskiego**. Wartość dodana, którą może przynieść rozwój organizacji pozarządowej zaangażowanej w ochronę środowiska lub praw człowieka; organizacji związków zawodowych, która chroni prawa pracy oraz dba o pierwotną dystrybucję dochodu poprzez negocjacje płacowe i ochronę socjalną pracowników; spółdzielni rolniczej, która ma bezpośredni wpływ na samowystarczalność i suwerenność żywnościową; stowarzyszenia imigrantów, które przyczynia się do wspólnego rozwoju; czy organizacji pracodawców lub osób samozatrudnionych, która ma decydujący wkład w tworzenie tkanki produkcyjnej i nowych miejsc pracy – to tylko niektóre przykłady różnorodności form, jakie może przybrać wkład organizacji społeczeństwa obywatelskiego w rozwój przy wsparciu odpowiedniej polityki współpracy. EKES uważa za istotne, aby w ramach polityki rozwoju i współpracy realizowanej przez instytucje publiczne uwzględniono wykorzystanie wszystkich możliwości, które pociąga za sobą taka różnorodność.

⁽⁶⁾ Artykuł 20 planu działania z Akry. Wnioski z forum wysokiego szczebla w Pusanie z 1 grudnia 2011 r. Zasady wypracowane w Stambule.

2.13 EKES wzywa do zapewnienia we wszystkich krajach odpowiedniego środowiska regulacyjnego i instytucjonalnego, budowania potencjału oraz działań sprzyjających istnieniu, rozwojowi i działalności organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Udział zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego powinien stać się istotnym elementem demokratycznego sprawowania rządów (7).

2.14 **Współpraca z sektorami prywatnymi ma zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia szerszego wpływu polityki współpracy na rzecz rozwoju.** Należy podkreślić ogromną różnorodność organizacji sektora prywatnego (obejmującego organizacje gospodarki społecznej i stowarzyszenia o celu niezarobkowym) oraz istotne korzyści płynące z realizacji inicjatyw odpowiedzialności społecznej. Wyzwanie polega na tym, jak maksymalnie zwiększyć ich wkład w rozwój gospodarczy i społeczny oraz bezpieczeństwo ludzkie w zglobalizowanym świecie. Partnerstwo publiczno-prywatne lub wyłącznie prywatne wsparcie ze strony wielkich przedsiębiorstw w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju wzbudza jednakże pewne wątpliwości co do tego, w jakim stopniu owe partnerstwa mogą wpływać na cele z zakresu rozwoju. Partnerstwa publiczno-prywatne mogą być narzędziem pozwalającym połączyć programy na rzecz rozwoju prowadzone przez różnych partnerów oraz skutecznym instrumentem umożliwiającym dzielenie się wiedzą i zasobami przez różnych partnerów. W związku z tym konieczne byłoby ustanowienie ram na rzecz skutecznego i odpowiedzialnego uczestnictwa sektora prywatnego, zgodnie z już uzgodnionymi normami międzynarodowymi, takimi jak normy pracy MOP, wytyczne dla przedsiębiorstw wielonarodowych OECD oraz wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka. Należy również odnieść się do międzynarodowych inicjatyw z zakresu przejrzystości, takich jak zasady inicjatywy EITI (Inicjatywy Przejrzystości w Branżach Wydobywczych) lub procesu z Kimberley w sprawie handlu i inwestycji międzynarodowych.

2.14.1 Udział sektora prywatnego nie powinien wpływać na zmniejszenie zobowiązań finansowych państw członkowskich w odniesieniu do współpracy na rzecz rozwoju ani warunkować przyznawania pomocy, na przykład na prywatyzację strategicznych sektorów lub usług istotnych dla wspólnoty.

2.14.2 Z drugiej strony, zgodnie z tym, co zostało stwierdzone w punkcie 1.13, zachęcanie do udziału organizacji społeczeństwa obywatelskiego w partnerstwie publiczno-prywatnym ma kluczowe znaczenie, podobnie jak wspieranie roli partnerów społecznych i dialogu społecznego.

2.15 **Należy w jeszcze większym stopniu wzmocnić mechanizm przejrzystości i rozliczalności wszystkich stron zaangażowanych we współpracę.** Należy również promować stosowanie Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, gdyż korupcja ma negatywny wpływ na poparcie społeczne dla polityki współpracy. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego są dobrze przygotowane do osiągnięcia tego celu ze względu na rozliczalność ich własnych działań i mechanizm społecznej kontroli w odniesieniu do współpracy w ogóle. Tylko jeżeli utrzymane zostaną to powiązanie i rzeczywista interakcja ze społeczeństwem, będzie możliwe osiągnięcie wyznaczonych celów z zakresu rozwoju.

(7) Deklaracja końcowa 10. regionalnego seminarium organizacji gospodarczych i społecznych AKP – UE w dniach 28, 29 i 30 czerwca 2009 r. Dokument dostępny pod adresem: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.fr.acp-eu-tenth-regional-seminar-reports.6271>.

2.16 W zglobalizowanym świecie należy uznać międzynarodowy charakter organizacji społeczeństwa obywatelskiego i wykorzystać ich potencjał jako odpowiedzialnych partnerów na arenie międzynarodowej. Ponadto w wielobiegunowym świecie coraz mniejsze znaczenie ma rozróżnienie pomiędzy organizacjami społeczeństwa obywatelskiego z Północy i z Południa. W związku z tym w ramach działań na rzecz rozwoju finansowanych przez darczyńców, a w szczególności w ramach współpracy unijnej, należy uwzględnić między innymi wsparcie dla sieci organizacji społeczeństwa obywatelskiego, ich platform koordynacyjnych, mechanizmów federacyjnych i stowarzyszeń.

3. Wzmocnienie roli organizacji społeczeństwa obywatelskiego

3.1 Wyniki **zorganizowanego dialogu** zebrane w dokumencie końcowym konferencji w Budapeszcie (8) stanowią istotne rozważania i wnioski skierowane do wszystkich zainteresowanych stron. EKES uważa, że ten dialog należy ustabilizować i ustanowić pewien mechanizm koordynacji lub grupę kontaktową, która zbierałaby się okresowo i w odpowiedni sposób reprezentowała europejskie fundusze rozwojowe, tak aby zapewnić przestrzeganie i realizację ich zaleceń (9). Takie forum powinno mieć **charakter polityczny, stały** (debata na temat polityki na rzecz współpracy wraz ze środkami i instrumentami zatwierdzonymi przez Komisję Europejską) i **reprezentatywny** (organizacje społeczeństwa obywatelskiego, Komisja Europejska, Parlament, państwa członkowskie itp.). EKES uważa, że jego mandat instytucjonalny i doświadczenie powinny odgrywać szczególną rolę na forum dialogu.

3.2 Należy zapewnić udział organizacji społeczeństwa obywatelskiego i możliwość wnoszenia przez nie wkładu w definiowanie, wdrażanie i monitorowanie polityki rozwoju. W tym celu – aby umożliwić wzmocnienie organizacji społeczeństwa obywatelskiego działających w skali światowej i pogłębić współpracę europejskich organizacji – Unia Europejska powinna przeanalizować celowość określenia statusu prawnego europejskich organizacji społeczeństwa obywatelskiego w oparciu o precyzyjne kryteria uznawane przez członków zorganizowanego dialogu.

3.3 Od wejścia w życie umowy z Kotonu EKES odgrywa kluczową rolę we wzmacnianiu udziału podmiotów niepaństwowych, przede wszystkim z uwagą na udzielony mu mandat (10). W praktyce oznaczało to utworzenie stałego Komitetu Monitorującego AKP – UE oraz organizację regularnych regionalnych seminariów i wszystkich konferencji AKP itd.,

(8) Dokument dostępny pod adresem: https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/aidco/images/c/ce/FINAL_ES_-_Final_Statement_May.pdf.

(9) Takich, jakie istnieją w różnych dyrekcjach Komisji Europejskiej w odniesieniu do wielu innych zagadnień.

(10) „Posiedzenia konsultacyjne oraz obrady podmiotów gospodarczych i społecznych AKP – UE są organizowane przez Komitet Ekonomiczno-Społeczny Unii Europejskiej” (Protokół nr 1 do umowy z Kotonu). Uzupełnieniem tego mandatu był wniosek byłego komisarza UE ds. handlu Pascala Lamy'ego, by EKES monitorował negocjacje w sprawie umów o partnerstwie gospodarczym. W tym kontekście EKES poparł uwzględnienie rozdziałów dotyczących spraw społecznych i ekologicznych w umowie o partnerstwie gospodarczym CARIFORUM – UE oraz utworzenie komitetu konsultacyjnego społeczeństwa obywatelskiego w celu monitorowania wdrażania tej umowy – wszystkie te elementy znalazły się w ostatecznym tekście umowy z tym regionem. Jasne jest zatem, że postanowienia instytucjonalne zawarte zarówno w umowie z Kotonu, jak i w umowie o partnerstwie gospodarczym z regionem Karaibów oraz mandat udzielony EKES-owi faktycznie wzmocniły rolę organizacji społeczeństwa obywatelskiego we współpracy na rzecz rozwoju.

co na przestrzeni lat bezpośrednio przyczyniło się do urzeczywistnienia zasad odpowiedzialności, przejrzystości, dobrych rządów i partnerstwa, nieodłącznie związanych z umową z Kotonu ⁽¹⁾.

3.4 Ważne jest również, aby przy ustanowieniu stałego dialogu politycznego na szczeblu kraju będącego beneficjentem uwzględniono specyfikę każdego z podmiotów lub organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

3.5 Zorganizowany dialog powinien zaowocować nawiązaniem **bardziej strategicznego partnerstwa między instytucjami wspólnotowymi i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego**. W związku z tym EKES zwraca uwagę na konieczność określenia ram relacji i uczestnictwa wykraczających poza finansowanie projektów. Przykładem może być wdrożenie „zestawu narzędzi” określonego w ramach zorganizowanego dialogu nie tylko na szczeblu lokalnym – delegatur UE – lecz także centralnym. Przełożyłoby się to na bardziej elastyczne i efektywne partnerstwo między Unią Europejską a organizacjami społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu globalnym.

3.6 Jednocześnie dzięki swoim wnioskom i żądaniom organizacje społeczeństwa obywatelskiego odgrywają kluczową rolę w osiąganiu celów z zakresu spójności polityki rozwoju oraz promowaniu nowego globalnego porozumienia po roku 2015 w celu uwzględnienia w programie na rzecz rozwoju kwestii związanych ze zmniejszaniem nierówności, powszechną ochroną socjalną, sprawliwym podziałem dóbr i opieką nad zasobami naturalnymi.

3.7 **Organizacje społeczeństwa obywatelskiego to podmioty bardzo zróżnicowane i niejednorodne**, co może wymagać precyzyjniejszego określenia, co rozumie się przez to pojęcie. Poza tym ta różnorodność, doświadczenie i stosunki z krajami partnerskimi powinny zostać zauważone w wyniku współpracy europejskiej. Należy wykorzystać specyfikę poszczególnych podmiotów i możliwości przez nie oferowane.

4. Udział organizacji społeczeństwa obywatelskiego w różnych instrumentach i programach pomocy zewnętrznej UE

4.1 EKES wyraził już swoje stanowisko w sprawie roli organizacji społeczeństwa obywatelskiego w odniesieniu do instrumentu finansowania współpracy na rzecz rozwoju ⁽¹²⁾. Ponadto **EKES jest zdania, że społeczeństwo obywatelskie powinno zostać uwzględnione w ramach zestawu instrumentów finansowania współpracy** zgodnie z postanowieniami zorganizowanego dialogu i niedawno przyjętego programu działań na rzecz zmian.

⁽¹¹⁾ Pełną analizę roli podmiotów niepaństwowych we wdrażaniu umowy z Kotonu można znaleźć w deklaracji końcowej z 11. regionalnego seminarium środowisk społeczno-gospodarczych AKP – UE w Etiopii w 2010 r. http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/f_ces6152-2010_decl_en.doc.

⁽¹²⁾ Opinia EKES-u w sprawie „Instrument współpracy UE na rzecz rozwoju: rola zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych”, Dz.U. C 44 z 11.2.2011, s. 123–128. Opinia EKES-u w sprawie „Zwiększanie wpływu unijnej polityki rozwoju – Program działań na rzecz zmian”, COM(2011) 637 final (nieopublikowana w Dz.U.).

4.2 Zgodnie z propozycjami przedstawionymi w ramach zorganizowanego dialogu EKES uważa, że należy wprowadzić zmiany w systemie przyznawania funduszy europejskich na rzecz rozwoju za pośrednictwem organizacji społeczeństwa obywatelskiego. W ramach instrumentów przewidzianych w perspektywie finansowej na lata 2014–2020 należy uwzględnić nowe rodzaje mechanizmów współpracy, wykraczające poza tradycyjne dotacje na projekty. Należy w trybie pilnym wprowadzić, między innymi, instrumenty takie jak umowy ramowe, dotacje operacyjne i kaskadowe oraz umowy wieloletnie, które zapewnią większy średnio- i długoterminowy wpływ na rozwój.

4.3 Podobnie należałoby stworzyć specjalne fundusze przeznaczone na działania w sytuacjach wyjątkowych, wykorzystywane na przykład w przypadku procesów demokratycznych zachodzących w regionie Morza Śródziemnego, które nie mogą czekać na zatwierdzenie zaproszeń do składania wniosków dotyczących dotacji i które mogą zostać skutecznie wprowadzone w życie przez sieci różnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego, takich jak związki zawodowe, organizacje pozarządowe, organizacje spółdzielcze, organizacje małych przedsiębiorstw, organizacje kobiet itp.

4.3.1 W związku z tym sieci, federacje i konfederacje organizacji społeczeństwa obywatelskiego powinny być głównymi odbiorcami tego rodzaju finansowania. W tym celu mechanizmy takie jak dotacje operacyjne i kaskadowe byłyby dobrym narzędziem, które zwiększyłyby wartość dodaną sieci organizacji społeczeństwa obywatelskiego zaangażowanych w dziedzinę rozwoju.

4.3.2 W ramach programu działań na rzecz zmian współpraca europejska musi zająć się mechanizmami planowania cyklu projektu i zarządzania nim oraz ponownie je przeanalizować, koncentrując się na aspektach takich jak bardziej odpowiedzialnie wydatkowanie środków i elastyczność dostosowana do okoliczności. Podobnie należy przywiązywać większą wagę do wsparcia na etapie diagnostycznym i studium wykonalności działań na rzecz rozwoju jako sposobu na zapewnienie większego powodzenia tych działań.

4.3.3 Modele finansowania powinny obejmować zachęty trzech rodzajów: 1) promowanie rozliczalności za skutki w dziedzinie rozwoju, 2) wspieranie integracji i łączenia się organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz tworzenia globalnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego, 3) promowanie nowych rodzajów sieci i wielostronnego partnerstwa.

4.3.4 Traktat z Lizbony włącza Europejski Ochotniczy Korpus Pomocy Humanitarnej (European Voluntary Humanitarian Aid Corps – EVHAC), będący obecnie w fazie pilotażowej, w zakres kompetencji DG ECHO. Wyniki tej fazy pilotażowej powinny zostać wnikliwie przeanalizowane przed uruchomieniem EVHAC. EKES jest przekonany o **istotnych możliwościach organizacji społeczeństwa obywatelskiego w zakresie ukierunkowywania wysiłku wolontariatu europejskiego we wszystkich sektorach, a zwłaszcza w dziedzinie rozwoju**. EKES jest zdania, że w oparciu o określone kryteria wolontariat powinien być rozumiany jako świadczenie w naturze w ramach współfinansowanych projektów ⁽¹³⁾.

⁽¹³⁾ Opinia EKES-u w sprawie „Komunikat w sprawie polityki UE i wolontariatu: uznanie i propagowanie wolontariatu transgranicznego w UE” (Zob. str. 150 niniejszego Dziennika Urzędowego).

5. Wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w krajach partnerskich

5.1 W wielu krajach organizacje społeczeństwa obywatelskiego często muszą stawić czoła bardzo trudnej sytuacji politycznej, instytucjonalnej lub gospodarczej, która utrudnia ich pracę, a także prześladowaniom, zastraszaniu lub kryminalizacji. W wielu przypadkach jest to wynikiem restrykcyjnych praktyk rządów. EKES podkreśla konieczność uwzględnienia wymiaru nadzoru ram legislacyjnych, podstawowych wolności i środków w celu wspierania organizacji społeczeństwa obywatelskiego w ramach polityki współpracy na rzecz rozwoju, a także przepisów w sprawie działań na rzecz rozwoju i współpracy.

5.2 EKES jest świadomy, że ramy regulacyjne dotyczące organizacji społeczeństwa obywatelskiego są bardzo zróżnicowane, zarówno w obrębie UE, jak i w krajach partnerskich. Nie powinno to jednak uniemożliwiać postępu w poszanowaniu norm międzynarodowych (takich jak wolność stowarzyszania się, wypowiedzi i zgromadzeń umożliwiających swobodne działanie, komunikację i współpracę, zbieranie funduszy i otrzymywanie ochrony ze strony państwa) we wszystkich przypadkach i na wszystkich szczeblach. Obecność i udział społeczeństwa obywatelskiego oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego nie tylko nie podważa demokracji przedstawicielskiej, lecz wręcz przeciwnie – wzmacnia ją, jeżeli istnieje możliwość prowadzenia przez nie działalności⁽¹⁴⁾. **Udział społeczeństwa obywatelskiego powinien stanowić realny element rządów i z tego względu Unia Europejska powinna uwzględnić go jako jedno z kryteriów w relacjach z krajami partnerskimi.**

5.3 **Wymiar instytucjonalny i rozwój zdolności organizacyjnych** organizacji partnerskich oraz, ogólnie rzecz biorąc, w państwach trzecich zasługują na większe uznanie w ramach współpracy europejskiej. Poza zdolnościami w zakresie zarządzania projektami wzmocnienie organizacji społeczeństwa obywatelskiego jako takich przyczynia się do ogólnego rozwoju społeczeństw sprzyjającego włączeniu społecznemu. Należy więc **wspierać tworzenie i wzmacnianie zdolności tych organizacji społeczeństwa obywatelskiego w krajach partnerskich**, zarówno w ujęciu ogólnym, jak i w ramach procedur dotyczących dostępu do funduszy wspólnotowych, w tym dla projektów lokalnych realizowanych na mniejszą skalę, lub do udziału w negocjowaniu, na przykład, umów handlowych.

5.4 Jednocześnie EKES popiera to, że w ramach polityki współpracy na rzecz rozwoju Unia Europejska wyklucza te organizacje, które mimo że nazywają siebie organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, nie są demokratyczne lub pozostają bezpośrednio uzależnione od państwa.

5.5 Należy zachęcać organizacje społeczeństwa obywatelskiego do **zrzeszania się; należy także zachęcać do ich prawnego uznania jako organów przedstawicielskich społeczeństwa obywatelskiego w krajach partnerskich**. Jak zaproponowano na przykład w umowie z Kotonu lub w Ameryce Łacińskiej, należy w dalszym ciągu organizować reprezentatywne platformy i sieci na różnych poziomach w celu stworzenia synergii między nimi i poprawy komunikacji z podmiotami publicznymi.

5.6 Istnienie punktów kontaktowych lub osób zajmujących się relacjami ze społeczeństwem obywatelskim w ramach delegatur UE w krajach partnerskich okazało się przydatne w różnych sytuacjach. Należy zwiększyć ich rolę i zdolności

do analizy sytuacji w poszczególnych krajach oraz promowania kontaktów z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. Należy również zacieśnić koordynację między tymi punktami kontaktowymi i EKES-em w celu umożliwienia wyciągnięcia wniosków i zdefiniowania sprawdzonych rozwiązań.

5.7 Wdrożenie koncepcji odpowiedzialności demokratycznej powinno pociągać za sobą z kolei zwiększenie dostępu do zasobów na rzecz współpracy wspólnotowej dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego w krajach partnerskich, szczególnie dla grup, sieci i organizacji najbardziej reprezentatywnych.

5.8 Jednocześnie należy promować **nowe formy współpracy między organizacjami społeczeństwa obywatelskiego**, otwierając drogę między innymi do współpracy trójstronnej, współpracy Południe-Południe lub wymiany wiedzy fachowej, pomocy technicznej ze strony europejskich organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz wsparcia w zakresie techniki zarządzania. Te nowe formy współpracy mogą odgrywać bardzo ważną rolę dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego krajów o średnim dochodzie, które doświadczają ograniczenia tradycyjnej współpracy z UE i w których organizacje społeczeństwa obywatelskiego mają kluczowe znaczenie dla wzmocnienia demokracji, promowania praw obywatelskich, zmniejszania nierówności, zaangażowania obywatelskiego, równości płci, redystrybucji podatkowej, przejrzystości i ochrony praw w zakresie środowiska.

6. Podnoszenie świadomości opinii publicznej i edukacja na rzecz rozwoju

6.1 Unia Europejska utrzymała swoją rolę jako darczyńcy na rzecz rozwoju nawet w czasach kryzysu gospodarczego. Dalsza realizacja tego zobowiązania stanowi wyzwanie dla wszystkich państw i instytucji Unii Europejskiej. Wypełnienie go będzie zależeć w dużej mierze od wsparcia społeczeństwa oraz informowania i podnoszenia świadomości społeczeństwa na temat rozwoju oraz światowych problemów wpływających na wszystkie kraje.

6.2 Organizacje społeczeństwa obywatelskiego stanowią idealne narzędzie zwiększania świadomości opinii publicznej i edukacji na rzecz rozwoju. EKES podkreśla konieczność poświęcenia uwagi temu tematowi, szczególnie w dobie wielowymiarowego kryzysu. Edukacja na rzecz rozwoju wymaga przywrócenia potencjału zmian poprzez innowacyjne podejścia i skierowanie przesłania do grup szerszych niż tylko dzieci i młodzież. Ponadto innowacyjność w tej dziedzinie polega na nawiązywaniu relacji z wieloma podmiotami. Jest to istotne zwłaszcza w krajach, które niedawno przystąpiły do UE, nie mają tak bogatych tradycji współpracy na rzecz rozwoju ani tak dobrze rozwiniętych organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

6.3 Europejskie organizacje społeczeństwa obywatelskiego i EKES, ze względu na swoje powiązania z europejskim społeczeństwem obywatelskim, są w stanie podjąć się zadania podnoszenia świadomości społecznej. Ponadto mogą one zapewnić większą wiarygodność dzięki współpracy w ramach Unii Europejskiej z różnorodnymi grupami społecznymi, włączając w to grupy najbardziej zagrożone. W związku z tym należy uwzględnić w ramach celów podnoszenia świadomości widoczność projektów realizowanych przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego w krajach partnerskich, a także w krajach objętych polityką sąsiedztwa Unii Europejskiej.

⁽¹⁴⁾ Zobowiązanie wyrażone w planie działania z Akry oraz na forum w Pusanie dotyczy wszystkich krajów.

6.4 W tym kontekście podstawowe znaczenie ma utrzymanie poszczególnych linii finansowania działań z zakresu podnoszenia świadomości i edukacji na rzecz rozwoju oraz realizacji kampanii upowszechniania wiedzy na temat kwestii związanych z rozwojem i współpracą.

Bruksela, 28 marca 2012 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON
